

Omgang met varkens

Inhoudsopgave

- Maatregelen
- Checklist
- Toelichting op de maatregelen

Goedgekeurd door Sociale Partners

Geactualiseerd en akkoord door Sociale Partners, gepubliceerd als informatief februari 2026

Werken met varkens vraagt om meer dan alleen vakkennis — het vraagt om inzicht in diergedrag en oog voor veiligheid. Varkens zijn nieuwsgierige, slimme dieren, maar ook sterk en onvoorspelbaar wanneer ze schrikken of zich bedreigd voelen. Een verkeerde benadering kan leiden tot onrust, stress bij het dier én letsel bij de verzorger. In deze tekst gaan we dieper in op het gedrag van varkens, hoe ze reageren op hun omgeving en hoe je als verzorger met de juiste houding en werkwijze niet alleen veiliger werkt, maar ook bijdraagt aan het dierenwelzijn.

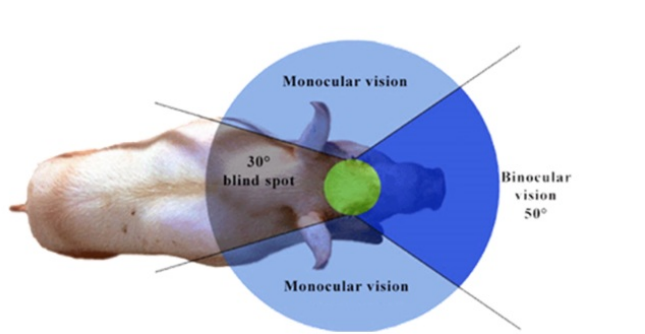
In dit artikel wordt ingegaan op het diergedrag. Voor het verplaatsen van varkens zie [Drijven van varkens](#), [Tillen van biggen](#) en [Behandelen van biggen](#).

Varkensgedrag

Varkens zijn groepsdieren en stemmen hun gedrag op elkaar af, er wordt tegelijkertijd gegeten, gerust en gezoogd. Bij een negatieve interactie zal de gezamenlijke groep neigen naar vluchten of verdedigen en kan kiezen voor de aanval. Een negatieve interactie tussen mens en varken kan resulteren in angst voor een specifieke verzorger en voor mensen in het algemeen. Deze angst kan gevolgen hebben voor de productiviteit en kan het welzijn van het dier schaden. De angst voor mensen kan ervoor zorgen dat de varkens minder gemakkelijk worden om mee om te gaan. En dat is weer van invloed op het menselijk gedrag.

Varkens hebben onderling een sterke hiërarchie en leven in het wild in familiegroepen. Bij het mengen van groepen moet de rangorde opnieuw worden bepaald waardoor agressie en onrust in een groep zal ontstaan.

Qua zintuigen zijn de reuk en gehoor voor varkens het belangrijkste, het zicht is minder belangrijk. Varkens kunnen slecht ver vooruitkijken en het zichtveld is smaller dan bij mensen. Varkens zien praktisch geen diepte.

figuur 1; het zichtveld van een varken

Varkens zoeken hun voedsel dicht bij de grond en bewegen zich het liefst door dicht struikgewas. Bij onraad schieten ze eerder ergens tussendoor of onderdoor dan dat ze ergens overheen stappen.

Een varken raakt gestrest wanneer deze de omstandigheden niet kan beheersen en/of alleen is. Het dier wordt onrustig en gaat rondzoeken (bijten of kauwen), soms kan een varken ook agressief worden. Als een varken zichzelf in een comfortsituatie kan brengen is er niets aan de hand en zal de rust terugkeren. Bij stress zal een varken gaan schreeuwen, dit geluid kan boven de 100 decibel uitkomen, gehoorschade kan ontstaan bij de verzorger. Wanneer varkens in paniek rond gaan rennen zal de stofconcentratie in de ruimte ook omhoog gaan

Maatregelen

- Zorg voor een goede inrichting van de stal.
- Organiseer het werk
- Geef een goede voorlichting en instructie
- Verstrek persoonlijke beschermingsmiddelen.

Checklist

- ☐ Ken de dagplanning en taken.
- ☐ Ga rustig en vriendelijk met de dieren om.
- ☐ Voorkom haastwerk, vraag evt. een collega om hulp.
- ☐ Vermijd harde geluiden en onverwachte bewegingen.
- ☐ Weet waar de uitgangen zijn.
- ☐ Werk niet alleen in risicovolle situaties.
- ☐ Sluit hokken ed. altijd goed af.

Toelichting op de maatregelen

Stalinrichting

- Zorg dat de stal zo wordt ingericht dat de varkens zo veel mogelijk stressvrij leven en onderlinge onrust wordt voorkomen. Voeg zo min mogelijk groepen samen.
- Zorg dat verzorgers eenvoudig de hokken kunnen betreden en een vluchtmogelijkheid hebben.
- Houd gangpaden schoon en opgeruimd.
- Draag zorg voor vlakke, niet gladde vloeren om uitglijden te voorkomen.
- Gebruik waar mogelijk hulpmiddelen om meer afstand tot de dieren te kunnen nemen, zoals eenrichtingspoortjes of een verlengde steel voor het leegscheppen van voerbakken en vaccineren.

Organisatie van het werk

Zorg dat medewerkers die alleen werken een voorziening (bv. mobiele telefoon met alarmknop) bij zich dragen. Zo kunnen zij alarm slaan en kan er ingegrepen worden wanneer zij in nood zijn of onwel worden. Maak afspraken over het uitvoeren van werkzaamheden bij risicomomenten, voer het werk bijvoorbeeld met 2 personen uit.

Risicomomenten die kunnen leiden tot meer stress bij de dieren:

- Spenen/verplaatsen binnen stal of voor transport/opleggen
- Samenvoegen van groepen
- Een nieuwe verzorger
- Verandering in voer
- Werpen en geboren worden
- Ingrepen (vaccinaties, castratie enz.)

Voorlichting en instructie

Geef (nieuwe) medewerkers instructie over het gedrag van varkens, hoe ze reageren op de omgeving en hoe je als verzorger hier gebruik van kunt maken.

- Behandel de dieren op een rustige, vriendelijke manier. Varkens die bang zijn geworden van mensen neigen sneller tot vluchten en kunnen je daarbij omverlopen.
- Vertoon voorspelbaar gedrag voor de dieren, blijf rustig. Vermijd schreeuwen, harde geluiden of plotselinge bewegingen. Hoe meer stress bij varkens, hoe meer het jezelf lichamelijk zware arbeid kost.
- Neem voldoende tijd en geef de varkens de tijd om even te wennen wanneer je een hok in stapt of tijdens het drijven, 'tel tot 10'. Probeer niet sneller te lopen dan het varken zelf kan. Laat het dier zo veel mogelijk in zijn eigen tempo zijn kop achternalopen.
- Hanteer dieren zo kort mogelijk voor bv. een behandeling en beloon de dieren na afloop met bijvoorbeeld wat voer.

Op <https://leerpleinkpv.nl/> en [Stressvrij omgaan met varkens - Wiki Groen Kennisnet](#) is een e-learning te vinden over varkensgedrag.

Persoonlijke beschermingsmiddelen

Draag gehoorbescherming (oorkappen of otoplastieken) in risicovolle situaties waarbij verwacht kan worden dat de dieren kunnen gaan schreeuwen, zoals bij behandelingen. De gehoorbescherming moet minimaal 20 dB(A) kunnen dempen, om deze reden worden oordoppen (schuimpjes) afgeraden, bij verkeerd indoen bieden deze in de praktijk vaak maar een lage beschermingswaarde van ongeveer 10 dB(A).

Aandachtspunten met betrekking tot bijzondere groepen

Zwangeren	Vermijd direct contact met onrustige dieren en het werken in kleine ruimtes zonder vluchtmogelijkheid. Voorkom een val of harde stoot op de buik.
Anderstaligen	Het is belangrijk dat instructie en voorlichting altijd in duidelijke (en voor iedereen begrijpbare) taal wordt verstrekt

Jongeren

Jongeren onder de 16 jaar mogen geen arbeid uitvoeren met dieren die een gevaar op kunnen leveren.

Jongen van 16 en 17 jaar mogen dit werk alleen onder deskundig toezicht uitvoeren.

Ouderen

Pas werkzaamheden aan bij verminderd reactievermogen of fysieke belastbaarheid.

Meer informatie

- <https://leerpleinkpv.nl/>
- [Stressvrij omgaan met varkens - Wiki Groen Kennisnet](#)